

подготовка системи к наибольшему расширению (пакет «Агенда-2000») (2000–2006 гг.); политические вызовы и бюджетные средства расширенного ЕС (с 2007 г.). Идентифицированы главные нововведения, которые имели место на каждом из этапов, и факторы, которые вызвали их. Обнаруженные таким образом закономерности дали возможность предложить авторское видение тенденций развития бюджетной системы ЕС на ближайшее будущее. А именно делается заключение о том, что в случае дальнейшего расширения ЕС на восток за счет «бедных» и «аграрных» стран, возникнет необходимость существенных структурных преобразований в бюджетной системе ЕС, обусловленных повышением напряжения в отношениях нетто-доноров и нетто-реципиентов единого бюджета.

Ключевые слова: бюджет, управление, доход, расходы, бюджетная система, финансовая перспектива, Европейский Союз.

Boiar Andrii. The Evolutionary Transformation of the Budgetary Management System of the European Union.

The historical stages of the EU budgetary management system are framed. In particular such periods are marked out: formation of the primary system (1951–1975); budgetary crisis (1976–1987); reform of the budgetary system (Delors I package) (1988–1992); confirmation of budgetary reforms (Delors II package) (1993–1999); preparation of the system to the greatest enlargement (package «Agenda–2000») (2000–2006); policy challenges and budgetary means of the enlarged EU (since 2007). Also the primary innovations that have taken place in each of the periods and the factors that caused them were identified. The patterns thus detected led to the author's suggestion as for the development trends of the budgetary system of the EU in the near future. Namely, it is concluded that, in the event of further enlargement of the EU to the «poor» and «agrarian» East, there will be a need for significant structural changes to the EU budget reasoned by the increased tension among net-contributors and net-recipients of the common budget.

Key words: budget, management, revenue, expenditure, budgetary system, financial perspective, European Union.

УДК 336:330.8(061.1 ЄС)

Аліна Кулай¹ – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та оподаткування Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Фінансові інституції ЄС: досвід та випробування кризою

У статті узагальнено історичний досвід становлення й розвитку інституційного середовища, що здійснюється в процесі фінансової інтеграції ЄС. Узагальнено історію теорії економічного інституціоналізму, розкрито теоретичні підходи до трактування термінів «інститут», «інституція», «інституціональне середовище». Наведено структуру інституціонального середовища ЄС. Досліджено дії інституцій ЄС у період фінансової кризи та їх наслідки, проаналізовано процес їх реформування.

Ключові слова: ЄС, інститут, інституція, інституціональне середовище, фінансова інтеграція, глобалізація, фінансова криза.

Постановка наукової проблеми та її значення. В умовах глобалізації внутрішні чинники різнорівневої інтеграції докорінно змінюють стан наднаціонального інституційного середовища фінансової інтеграції ЄС. Це обумовлено різними темпами розвитку країн, наявними соціально-економічними асиметріями, економічною й політичною кон'юнктурою та станом світової економіки загалом. Надмірне превалювання інтересів та односторонніх дій окремих країн-членів ЄС, а також надмірна лояльність політики Співтовариства щодо конвергенції національних фінансових систем послабили позиції ЄС на внутрішньому, світовому товарних і фінансових ринках. Ці й низка інших причин сприяли посиленню негативного впливу світової фінансової кризи 2008–2010 рр. на економіку значної частини країн-членів та Співтовариства у цілому. Зазначене дало чималий привід для сумнівів багатьох політиків, науковців і вчених щодо стійкості Співтовариства та доцільності використання спільної валюти євро.

Час підтвердив, що краху в результаті фінансової кризи не відбулося – збережено ЄС і спільну грошову одиницю євро в повному складі країн-членів. Випробування кризою дало можливість політикам, науковцям і практикам побачити допущені помилки та прорахунки в досить складній системі інтегрованого управління спільною економікою ЄС.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Вагомий внесок у становлення й розвиток інституційного середовища, що здійснюється в процесі фінансової інтеграції ЄС, зробили Дж. Б'юкенен, Т. Веблен, У. Гамільтон, Дж. Гелбрейт, Х. Демсец, М. Драгі, В. Дубницький, М. Дуглас, К. Дудкіна, К. Эрроу, Дж. Коммонс, Р. Коуз, В. Леммер, У. Мітчелл, Г. Мюрдаль, Д. Норт, М. Портер, У. Ростоу, П. Самуельсон, Г. Семенова, Дж. Сорос, М. Спенс, Е. Стівенс, Я. Тінберген, О. Уїлямсон, Д. Уолліс, Д. Хюбнер, Е. Чегринець, А. Чухно, К. Шенонн, Й. Шумпетер та інші вітчизняні й зарубіжні науковці.

Мета й завдання статті. Мета роботи – узагальнення досвіду ЄС щодо створення наднаціональних фінансових інституцій та формування відповідного інституційного середовища. Акцентовано увагу на ролі фінансових інституцій в утриманні стабільності та поглибленні процесів європейської інтеграції, а також на результативності їхніх дій у період фінансової кризи 2008–2010 рр.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Трансформаційні зрушення, що відбуваються у світовій економіці впродовж XIX–XXI ст., пов'язані з особливостями ринкових відносин: концентрація виробництва, послаблення впливу держави на функціонування ринкового середовища, соціальні дисбаланси, які змінюють структуру суспільства та посилюють соціальну нерівність, посилення ролі й зміна структури фінансового капіталу, інші чинники, які спонукали країни до пошуку нових механізмів регулювання соціально-економічного розвитку, відмінних від положень класичної й неокласичної економічної теорії, заснованій на системі економіки індивідів. Для поглибленого висвітлення теоретичних засад інституціонального забезпечення європейської фінансової інтеграції підсумуємо історію теорії економічного інституціоналізму.

У. Гамільтон у 1919 р. науково обґрунтував економіку з погляду її інституціональної структури, в основу якої покладено термін «інститут», у «сфері якого містяться звичаї, угоди, настанови, які визначають природу нашої економічної системи». Інституціональний підхід до економічної теорії є «аргументацією в підтримку теорії особливого типу», що ґрунтується на здатності управління функціонуванням «інституціональної економіки», де «виживання часто залежало від того, наскільки доктрина відповідала звичкам свого часу» і «якщо ж воно вимагатиме розуміння наших відносин зі світом, у якому ми живемо, то інституціональна економіка виживе» [1]. Учений передбачав неминучість процесів економічної глобалізації, формування нових міжнародних і наднаціональних інститутів та відповідних інституцій.

У вітчизняних і зарубіжних наукових дослідженнях, на жаль, відсутнє одностайне аргументоване визначення сутності суспільних інститутів і досить часто економічний зміст терміна «інститут» ототожнюють чи об'єднують із поняттям «інституція». Водночас ці досить подібні терміни мають різне за змістом значення. У більшості наукових висновків інститут розглядають як сукупність норм права в будь-якій сфері суспільних відносин [11, с.282], які формалізовані відповідними організаціями – інституціями певної групи організаційно-правових відносин.

Особливо важливим для нашого дослідження є інший, соціально-правовий напрям економічного інституціоналізму американського дослідника Дж. Коммонса, котрий відмінний від «ранніх» теорій, починаючи з Фоми Аквінського, Джона Локка, Адама Сміта, Давида Рікардо й закінчуючи Карлом Марксом, які ігнорували гроші та ціни, сконцентрувавшись на трудових витратах у якості міри вартості, інституціональна економіка загального права й Верховного суду зробили законні платіжні засоби та вільну волю покупців і виробників основою й мірилом справедливої вартості» [8]. Учений довів, що основою інституціональної економіки в умовах вільного ринку та приватної власності є фінансові інститути та інституції, а також важелі нормативно-правового регулювання фінансових відносин на всіх просторових рівнях економічного аналізу.

Подальший розвиток теорії інституціоналізму обумовлений структурними змінами, що відбуваються у світовій економіці, пов'язані з науково-технічним прогресом, бурхливим розвитком телекомунікаційних й інформаційних мереж, підвищення соціальних стандартів, а також високим ступенем корпоратизації фінансового капіталу. Зазначені фактори докорінно змінюють теорію «раннього» інституціоналізму на теорію, основу якої складають власність і трансакційні витрати (витрати за угодами), основоположниками котрої стали Р. Коуз, К. Эрроу, Д. Норт, Д. Уолліс, О. Уїлямсон, Й. Шумпетер, Дж. Б'юкенен та ін. Цей напрям економічної науки, за визначенням О. Уїльямсона, отримав назву «неоінституціоналізму».

У термінології ЄС інститутами Європейських співтовариств визнаються наднаціональні органи управління й організації, які здійснюють свої повноваження та компетенції відповідно до умов й із

метою, передбаченою договорами про заснування Співтовариства та наступними договорами й актами, що їх змінюють або доповнюють [5].

А. Чухно, досліджуючи інституціоналізм як авторитетну школу економічної теорії, вважає, що «у дійсності інститути у визначенні представників даної теорії, – це спосіб мислення і дії, втілений у соціальних змінах, установленнях, правилах і звичаях. Вони характеризуються значною різноманітністю і складною внутрішньою структурою. Їх класифікація базується на великій кількості критеріїв» [20, с. 5]. Підсумовуючи різні погляди наукових досліджень теорії інституціоналізму, потрібно визнати, що суспільні інститути – це правила, норми, обмеження, звичаї, що склались історично, а інституції – органи та організації.

Економічна інтеграція, яка продовжується в Європі понад 60 років, – це грандіозна спроба, як зазначає лауреат Нобелівської премії з економіки Майкл Спенс, побудувати дієздатне наднаціональне об'єднання з економічними, політичними й адміністративними аспектами, яке в результаті виникнення авторитетних структур управління, діючих на наднаціональному рівні, досягне своєї мети – глибокого рівня інтеграції.

Інституційне середовище фінансової інтеграції – це сукупність фінансових інститутів, інституцій і механізмів, що забезпечують формування, розподіл, перерозподіл та використання фондів фінансових ресурсів національних, наднаціональних і глобальної фінансових систем. Використовуючи наукові розробки Д. Норта й інших учених-інституціоналістів, можна зробити висновок, що функціонування інституціонального фінансового середовища забезпечується інституціями (організаціями) за допомогою застосування запроваджених ними механізмів впливу на стан фінансових інститутів, які зумовлюють необхідність створення й структуру відповідних інституцій (рис. 1 і 2).

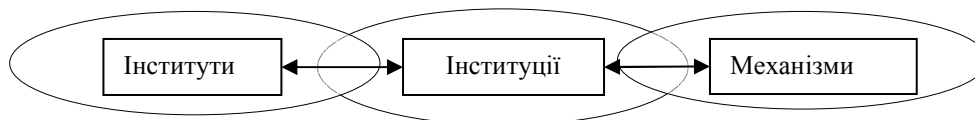

Рис. 1. Схема функціонування та взаємодії інституціонального середовища фінансової інтеграції

Вирішальний вплив на стан інституціонального середовища фінансової інтеграції, як на нашу думку, мають формальні інституції, які, застосовуючи механізми правового забезпечення, здійснюють управління відповідними суспільними інститутами й регулювання соціально-економічного розвитку ЄС як вищої форми інтеграції, де норми права ЄС розглядаються як автоматично інтегровані в національні системи норми права держав-членів.

Центральне місце у фінансовій системі Співтовариства належить заснованій Римським договором монетарній інституційній структурі – ЄСЦБ, яка складається з ЄЦБ та національних банків країн-членів. ЄЦБ – єдина наднаціональна фінансова установа як суб'єкт права, що реалізує фінансову політику, вироблену ЄСЦБ, головна мета якої – підтримка цінової стабільності для виконання завдання спільноти – запровадження спільного ринку, економічного й валютного союзів (ст. 2, 105).

Для посилення інтеграції банківської політики у відповідь на пропозиції Міжнародного валютного фонду та Президента Європейського центрального банку Маріо Драгі (2012) у листопаді 2014 р. в ЄС вступає в дію рішення про створення Європейського банківського союзу. Це являє собою фундаментальну реформу інститутів, які регулюють банки ЄС і призначені для того, щоб розрядити ризики, пов'язані зі змінними стандартами нагляду, і від руйнівної взаємодії між суверенними й банківськими балансами. Вона призначалася насамперед для країн єврозони, хоча іншим членам ЄС пропонували приєднатися.

Реально наміри Співдружності в частині бюджетно-податкової конвергенції стали втілюватися в життя з 1968 р., коли Комісією приймається рішення про створення Генерального директорату з регіонального розвитку (Directorate-General for Regional Policy), а в 1972 р. в Парижі на саміті глав держав і урядів проаналізовано стан регіонального розвитку країн Співдружності з часу укладення Римського договору [16]. Учасники саміту зауважили, що передбачена в Римському договорі, «мета безперервного розширення була досягнута, проте її збалансованості й гармонійності не відбулося» [10]. Генеральному директорату для цієї мети передано в управління структурні фонди, а також покладено відповідальність за реалізацію завдань Фонду солідарності ЄС, діяльністю координаційної групи ультрапериферійних регіонів, до кола ведення якої віднесено заохочення дій Співтовариства щодо здійснення заходів, що компенсують несприятливе положення віддалених регіонів, відповідно до статті 299

Римського договору, управління вкладками ЄС у Міжнародний фонд Ірландії. Визначено, що регіональна політика відбуватиметься за двома напрямками окремих груп регіонів: периферійні аграрні та старо-промислові регіони [17].

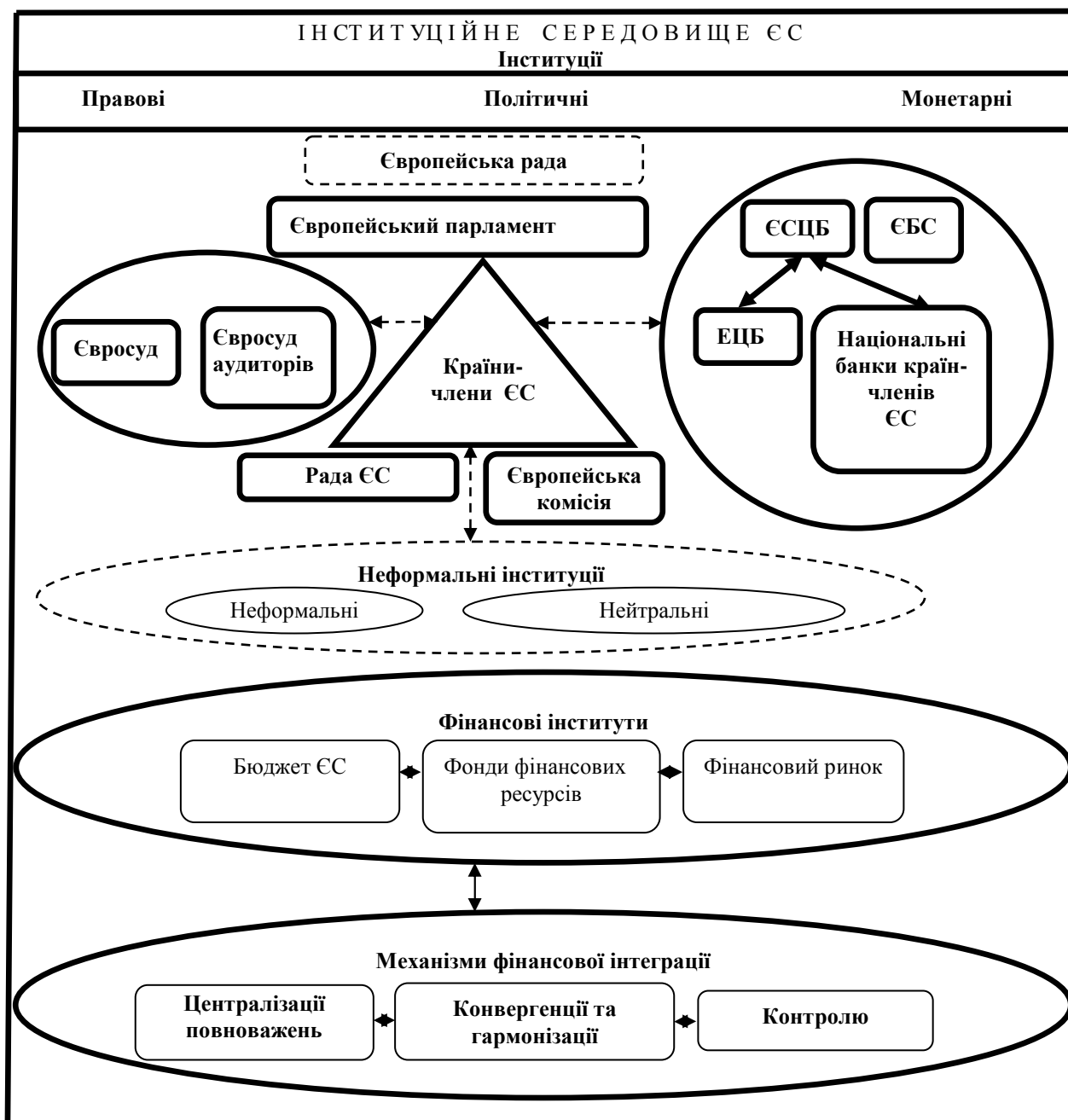

Рис.2. Інституціональне середовище фінансової інтеграційної структури ЄС

Активізація регіонального розвитку 70–80 рр. минулого століття поєднується із застосуванням кластерного підходу інноваційного розвитку, основи якого знайшли відображення в роботах зарубіжних (М. Портера, В. Леммера, П. Самуельсона, Дж. Сороса); вітчизняних (К. Дудкіна, Г. Семенова, В. Дубницького) науковців. Сутність застосування кластерного підходу полягає у формуванні напряму його діяльності за системою взаємозв'язків. Історія кластеризації в Європі починається з Італії, де ще в 1923 р. після прийняття Закону «Про правову організацію трудових відносин» об'єднання товаровиробників відбувалося на основі горизонтально-вертикальних взаємозв'язків [2].

Важливим періодом розбудови інституціональної архітектури фінансової системи Співдружності

наприкінці 60 років ХХ ст. стало створення митного й валютного союзів. Відповідно до римських домовленостей (ст. 23, 28, 29), із 1 липня 1968 р. для всіх країн-членів запроваджується спільний митний тариф щодо третіх країн та скасовуються експортні й імпорتنі мита, усі еквівалентні їм збори, а також кількісні обмеження між державами-членами. У більшості наукових досліджень і практичних розробок із питань митної політики ЄС саме цей період вважають створенням Митного союзу, незважаючи на те, що до 1 липня 1969 р. зберігалися кількісні обмеження й мита на окремі види сільськогосподарської продукції, включаючи продукцію рибальства.

Створення Митного союзу не розв'язувало значної частини проблем щодо формування внутрішнього ринку країн Співдружності без застосування механізмів валютного регулювання, що обумовлено багатьма і зовнішніми, і внутрішніми чинниками. Циклічні економічні кризи, розпад Бреттон-Вудської валютної системи (1971 р.), посилення світових інфляційних процесів, нестабільність платіжних балансів та низка внутрішніх чинників ЄЕС (відсутність координації національних валютних політик, малоефективна система погодження валютних курсів між країнами-членами й ін.) спонукали керівні органи ЄЕС до пошуку нових форм грошово-валютних відносин суто європейського зразка для досягнення мети Співдружності – створення внутрішнього ринку.

На саміті в Гаазі в грудні 1969 р. прийнято рішення про створення економічного та валютного союзу, а в травні 1971 р. затверджено «План Вернера», яким передбачено досягнення повної свободи переміщення грошей і капіталу в середині ЄЕС, запровадження конвертованості валют та фіксації обмінних курсів, об'єднання валютних резервів країн-членів і навіть заміщення їхніх національних валют єдиною грошовою одиницею. У березні 1979 р. створюється Європейська валютна система (ЄВС) і для розрахунків у середині ЄЕС запроваджується міжнародна валютна одиниця – ЕКЮ (European Currency Unit), яка не була повноцінною грошовою одиницею, а використовувалася як механізм установаження обмінного курсу та засіб для проведення розрахункових операцій, включаючи розрахунки з бюджетом.

На міжурядовій конференції в Люксембурзі (9 вересня 1985 р.) розглянуто зміни до Римських договорів, які оформлені сесією Європейської ради (грудень 1985 р.) у Єдиний європейський акт, підписаний країнами-членами Співдружності в лютому 1986 р. [6]. Актом структурно оформлено програму створення єдиного ринку Співдружності до 31 грудня 1992 р. У лютому 1988 р. надзвичайна сесія Європейської ради в Брюсселі розглядає основні напрями реформування фінансової системи, приймаючи Пакет Делора-1, основна ідея якого полягає в запровадженні рамкового бюджетування фінансових перспектив терміном на п'ять років (1986–1992 рр.), що дає можливість перспективного планування фінансових витрат і концентрації ресурсів Співдружності щодо спільного просування країн із різним рівнем економічного розвитку до європейської єдності.

Нова концепція максимальної межі ресурсів передбачала, що загальний обсяг доступних власних ресурсів більше не визначався, як було раніше, у поєднанні з межею ПДВ-ресурсу, а виражався у відсотках від валового національного продукту (ВНП) Співтовариства від 1,15 % на 1988 р. до 1,2 % на 1992 р. Загальна межа прав на взяття зобов'язань з асигнувань установажена на 1992 р. у розмірі 1,3 % від загального обсягу ВНП Співтовариства [7]. Такий механізм перспективного фінансового прогнозування при його повному застосуванні дає можливість не лише передбачати темпи реального приросту валового продукту Співтовариства, а також застосувати механізм обмеження дефіцитів національних бюджетів за допомогою встановлення максимальної межі фінансових зобов'язань за рахунок бюджетних асигнувань.

Із прийняттям Єдиного європейського акту змінено правові акценти стосовно регіонального розвитку в частині структурних фондів Співтовариства, яка передбачала подолання диспропорцій розвитку взаємопов'язано на всіх просторових рівнях відповідно до програм, а не об'єктів фінансування, як це було раніше. Як зазначала Д. Хюбнер, Комісар Європейського парламенту з регіонального розвитку (2004–2009 рр.) у дискусії з нагоди 50-річчя ЄС, що відбулася в Брюсселі 17 вересня 2007 р.: спочатку Єдиний Європейський акт, а потім Маастрихтський договір установили зв'язок між рівнем економічного розвитку й потенціалом країн та регіонів для участі в європейській інтеграції. Регіональна політика має чітку мету – не перерозподілу, а політику мобілізації ендегенного місцевого потенціалу розвитку. Закон про «єдину Європу» говорить про політику, яка повинна сприяти структурній перебудові [18].

Новий етап розширення економічної й політичної інтеграції Співдружності пов'язаний із підписанням 7 лютого 1992 р. (Маастрихт, Нідерланди) договору про Європейський Союз (уведений у дію із січня 1993 р.), яким визначено нові етапи розширеного політичного та економічного інтегра-

ційного об'єднання незалежних держав. Секторальні фінансові реформи, пов'язані зі створенням митного й валютного союзів, запровадженням механізму плаваючого валютного курсу, створенням ЄВС і запровадженням ЕКЮ, економічного та валютного союзів й інших інститутів, поставили перед Співтовариством нові завдання щодо подальшого поглиблення інтеграції, концентрації проблем економіки та фінансів [12], які вимагали змін інституційного забезпечення фінансової інтеграції.

Відповідно до Маастрихтських домовленостей країн-членів, становлення валютного союзу відбувалося в три етапи, що передбачало зняття будь-яких обмежень на рух капіталів, запровадження жорсткого обмінного курсу й уведення в готівковий і безготівковий обіг європейської валюти – євро. Ці та низка інших заходів відкрили можливості країнам-членам проводити спільну економічну й фінансову політику Співдружності, у чому й полягає основа сутності економічного та валютного союзу. Важливу роль у процесі становлення й реформування валютної системи відіграв Європейський валютний інститут (ЄВІ) щодо координації грошово-кредитної політики та підготовки запровадження євровалюти. ЄВІ виконував свої функції до створення в червні 1998 р. у Франкфурті-на-Майні Європейського центрального банку (ЄЦБ).

Правова основа діяльності Європейської системи центральних банків (ЄСЦБ) і ЄЦБ визначена Протоколом до Римського договору «Про Статут Європейської системи центральних банків та Європейського центрального банку» [14], яким установлено, що завдання, покладені на ЄСЦБ, забезпечує ЄЦБ як центральна юридична банківська установа ЄСЦБ (ст. 9.2). Національні банки виконують свою діяльність відповідно до Римського договору, Статуту ЄСЦБ і ЄЦБ та нормативно-правових актів ЄЦБ, а участь у міжнародних організаціях – за згодою ЄЦБ. Отже, систему публічних банківських установ ЄС законодавчо визначено як систему відносин ЄСЦБ, підпорядкованих ЄЦБ, із майже централізованою інституціональною основою. Економіст-консультант Федерального резервного банку Клівленда (США) Е. Стівенс ЄЦБ визначає як центральний орган ЄСЦБ, порівнюючи його з Федеральною резервною системою США, а запровадження євросони характеризує як злиття валюти незалежних держав рідкісною політичною подією [15].

Водночас централізацію банківської системи ЄС неоднозначно оцінюють учені й практики різних країн. Більшість російських науковців надання права ЄЦБ як єдиного регулятора грошово-кредитної сфери вважають обмеженням прав національних урядів Співдружності. Зокрема, Е. Чегринєць (Московська юридична академія) ЄСЦБ розглядає як назву системи певних відносин, що виникають між ЄЦБ і національними центральними банками в межах досягнення цілей і завдань, поставлених перед ЄСЦБ. При цьому панівна роль відведена ЄЦБ, а національні банки держав-членів відіграють у ній достатньо підпорядковану роль [19].

Амстердамський (1997 р.) і Ніщський (2000 р.) договори не передбачають змін фінансового інституціонального середовища ЄС, але визначають певні зміни щодо здійснення інтеграційних відносин за принципом «тісного співробітництва» на умовах субсидіарності. Змінюються процедури прийняття рішень. Після невдалої спроби прийняття Конституції ЄС 13 грудня 2007 р. главами урядів і держав підписано Лісабонську угоду про внесення змін в Угоду про Європейський Союз й Угоду про заснування Європейської Спільноти. Із введенням у дію з 1 грудня 2009 р. змінених договорів та інших нормативно-правових актів повністю реформовано інституціональну структуру ЄС, установлено єдиний правовий простір. Водночас для надійного функціонування спільного ринку й економічного валютного союзу, процес інституційних змін продовжується.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Зроблено спробу дослідити еволюцію теорії економічного інституціоналізму, висвітлено окремі думки й погляди науковців, їхні прагнення, ураховано історичний досвід, обґрунтовано терміни «інститут», «інституція», «інституціональне середовище». Ураховавши різні погляди, запропоновано схему інституційного середовища фінансової інтеграції, що дає змогу більш чітко визначити взаємозв'язки її складників для майбутніх розробок щодо застосування більш ефективних інструментів поглиблення інтеграційних процесів у фінансовій сфері ЄС. Ураховуючи те, що в наукових дослідженнях і практичних розробках здебільшого приділено увагу питанням удосконалення інституційного середовища монетарної діяльності, у ході цього дослідження перевагу надано формальним інститутам і механізмам регулювання наднаціональної бюджетної системи, яка в поєднанні з монетарними інститутами може дати більш вагомий результат, а інтегрована фінансова система ЄС буде більш стійкою щодо негативного впливу кризових явищ.

Історичний досвід доводить, що суперечності національних повноважень досить суттєво превалюють над спільними інтересами Співтовариства, у результаті чого прийняття дуже важливих законодавчих рішень, пов'язаних із передачею національних повноважень на наднаціональний рівень, особливо в галузі публічних фінансів, не виправдано затягується на десятки років. Доведено, що підтримувати спільний ринок лише монетарними заходами в умовах жорсткої конкуренції на світовому ринку товарів і послуг недостатньо. Інтегрований регіональний ринок вимагає вищого за наявний у ЄС рівня конвергенції та сучасного наднаціонального управління публічними фінансами, як і ринок фінансових послуг зони євро, як здавалося багатьом політикам і фінансистам, був достатньо регульованим завдяки спільній грошово-валютній одиниці. Водночас диспропорції, які накопичувались упродовж багатьох років у співвідношенні видатків національних бюджетів за рахунок власних і кредитних коштів, спричинили в період кризи переддефолтний стан економік деяких країн – членів ЄС. Зазначене пришвидшило прийняття рішення щодо створення в єврозоні незалежного регулятора банківського бізнесу – ЄБС. На думку ряду зарубіжних і вітчизняних учених і фінансистів, більш жорстких конвергентних заходів вимагають наднаціональна бюджетна система та національні податкові системи, включаючи заходи інституційного змісту.

Джерела та література

1. Гамильтон У. Х. Институциональный подход к экономической теории / У. Х. Гамильтон ; пер. И. В. Размаинского // Экономический вестник Ростовского государственного университета. – 2007. – Т. 5, № 2. – С. 110–117 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://eapk.org.ua/sites/default/files/eapk_files/2010/2010.../10_04_26.
2. Вишнякова І. В. Досвід становлення і розвитку кластерів в окремих країнах Північної, Східної і Центральної Європи / І. В. Вишнякова // Вісник Запорізького національного університету. – 2011. – № 1(9) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2011/eco_2011_1/...1/184-193.
3. George Soros: eurozone crisis has entered a 'more lethal phase' [Electronic recourse]. – Mode of access : <http://www.theguardian.com/business/2012/.../george-soros-eurozone-crisis>
4. Douglas M. How Institutions Think / Syracuse University Press, 1986 [Electronic recourse]. – Mode of access : https://books.google.com/books/about/How_InstitutionsThink.html?id...
5. «Европейский Союз. Прошлое, настоящее, будущее» // Единый европейский акт. Договор о европейском союзе. – М. : Междунар. издат. группа «Право», 1994 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://zakon.rada.gov.ua/go/994_017
6. Єдиний європейський акт. Угода від 17.02.1986 р. – Акти європейського права із соціальних питань – К. : Парламент. вид-во, 2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_028
7. European Union Public Finance. Fourth Edition. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2008 [Electronic recourse]. – Mode of access : http://ec.europa.eu/budget/library/biblio/publications/...fin/EU_pub_fin_en.
8. Коммонс Дж. Институциональная экономика / Дж. Коммонс ; пер. А. А. Курешовой // Экономический вестник Ростовского государственного университета. – 2007. – Т. 5, № 4. – С. 59–70 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ecsocman.hse.ru/data/505/883/1219/journal5.4-8>.
9. Коуз Р. Г. Природа фирмы / Р. Г. Коуз / пер. з англ. ; под. ред. О. Уильямсона и С. Уинтера. – М. : Дело, 2001. – 263 с.
10. Commissions of the European Communities (3 May 1973) Report on the Regional Problem's of the Enlaced Community, COM (73) 550 def., Brussels [Electronic recourse]. – Mode of access : <http://aei.pitt.edu/5888/1/5888>.
11. Мочерний С. В. Економічний енциклопедичний словник : у 2-х т. – Т. 1 / С. В. Мочерний, Я. С. Ларіна [та ін.] ; за ред. С. В. Мочерного. – Львів : Світ, 2005. – 616 с.
12. Медведев А. И. Экономический и валютный союз (ЭВС) / А. И. Медведев // Теория и практика общественного развития. – 2012. – № 3. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://teoriapractica.ru/rus/files/arhiv_zhurnal/2012/3/.../medvedev
13. Муравйов В. Гармонізація законодавства і європейська інтеграція / В. Муравйов // Право України. – 2013. – № 6. – С. 12–50.
14. Протокол «Про Статут Європейської системи центральних банків та Європейського центрального банку» від 25.03.1957 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_681.
15. Stevens Ed. The Euro / Ed. Stevens // The Economic Commentary. Federal Reserve Bank of Cleveland. – January 1. – 1999. – P. 1 [Electronic recourse]. – Mode of access : <http://www.clevelandfed.org/Research/commentary/1999/0101.pdf?origin...>

16. The turning points of EU Cohesion policy. Report Working Paper of // European Policies Research Centre University of Strathclyde United Kingdom. – 2009 [Electronic recourse]. – Mode of access : [http:// ec.europa.eu/regional_policy /.../ pdf/8_manzella_final-formatted](http://ec.europa.eu/regional_policy/.../pdf/8_manzella_final-formatted).
17. History of the policy: 1957–1987. Mission Statement [Electronic recourse]. – Mode of access : [http://ec.europa.eu/regional_policy/what/milestones/ index_en.cfm](http://ec.europa.eu/regional_policy/what/milestones/index_en.cfm)
18. Hübner D. European Regional Policy: History, Achievements and Perspectives. – SFAVA + Swiss Funds & Asset Management Association. – Brussels, 17 September 2007 [Electronic recourse]. – Mode of access : [http:// europa.eu/rapid/ press-release_SPEECH-07-542_en](http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-07-542_en)
19. Чегринец Е. А. Европейская система центральных банков: компоненты и функции / Е. А. Чегринец [Электронный ресурс]. – Режим доступа : [http:// eulaw.edu.ru/documents/articles/sistem_ecb](http://eulaw.edu.ru/documents/articles/sistem_ecb).
20. Чухно А. А. Институціоналізм: теорія методологія, значення / А. А. Чухно // Економіка України. – 2008. – № 6. – С. 4–13.

Кулай Алина. Финансовые институты ЕС: опыт и испытание кризисом. В статье представлены основные научно-теоретические обоснования отечественных и зарубежных ученых о сущности экономического институционализма. Обобщается исторический опыт становления и развития институциональной среды, осуществляемой в процессе финансовой интеграции ЕС, а также история теории экономического институционализма. Раскрыты теоретические подходы к трактовке терминов «институт», «институция», «институциональная среда». Приведена структура институциональной среды ЕС. Систематизированы факторы, связанные с перестройкой национальных и международных финансовых систем и состояния наднационального контроля на валютных и финансовых рынках, взаимозависимости финансового и валютного секторов. Исследованы действия институций ЕС в период финансового кризиса и их последствия, проанализирован процесс их реформирования.

Ключевые слова: ЕС, институт, институция, институциональная среда, финансовая интеграция, глобализация, финансовый кризис.

Kulai Alina. EU Financial Institutions: Experience and Crisis Challenge. The article deals with the basic scientific and theoretical grounding made by national and foreign scholars in terms of economic institutionalism. The historical experience of formation and development of the institutional environment, that takes place in the process of the EU financial integration, is generalized. The history of the economic institutionalism theory was overviewed, the theoretical approaches to the interpretation of the terms «institute», «institution», «institutional environment» were revealed. The structure of the EU institutional environment was given. Factors, related to the national and international financial systems restructuring and state of the supranational currency and financial markets control, were systematized. The actions of the EU institutions during the financial crisis were revealed and their consequences in the process of reforms were analyzed.

Key words: EU, institute, institution, institutional environment, financial integration, globalization, financial crisis.

УДК 336.76:352

Проць Наталія – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та оподаткування інституту економіки та менеджменту Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Бюджетна політика у сфері місцевих позик та місцевого боргу

У статті досліджено сутність, проблеми та організаційно-правове забезпечення проведення бюджетної політики у сфері місцевих позик і місцевого боргу. Доведено, що основними недоліками організації випуску місцевих позик є їх низька інвестиційна привабливість, нестабільність соціально-економічної та політичної ситуації, нерозвиненість регіональних фондових ринків та відсутність гарантій органів місцевого самоврядування щодо погашення місцевого боргу. Визначено, що оптимальний напрям використання залучених коштів – їх інвестування в інфраструктуру, яка працюватиме на збільшення надходжень до місцевого бюджету.

Ключові слова: бюджетна політика органів місцевого самоврядування, місцеві запозичення, місцевий бюджет, фондовий ринок.